

АНОТАЦІЯ

Беляєва О. Ю. Категорія інформативності в сучасному британському пісенно-драматичному дискурсі. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 — Філологія (Галузь знань 03 — Гуманітарні науки). — Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2020.

Дисертаційна робота присвячена вивченню сучасного британського пісенно-драматичного дискурсу у вокально-інструментальному просторі Великої Британії на матеріалі драматичних пісень, концертних виступів та відеокліпів із тридцяти двох альбомів поп-гуртів *THE RUBETTES*, *ABC*, *SIVE*, *LUCKY SOUL*, *HURTS*, *LONDON GRAMMAR* та *YEARS AND YEARS*.

У вступі обґрунтовано актуальність роботи; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; сформульовано положення на захист; презентовано апробацію роботи, описано наукові публікації.

У першому розділі роботи «Інформативність у комунікативному просторі пісенно-драматичного дискурсу» в процесі вивчення категорії інформативності, доведено доцільність використання методології функціонально-комунікативної стилістики тексту; викладено науково-теоретичні засади дослідження; представлено категорійно-понятійний апарат дисертації; уперше виокремлено пісенно-драматичний дискурс за принципом підвищеної дискурсивності завдяки напруженому драматизму та поліфонічному діалогізму. Визначено базові поняття дослідження: «драматична пісня», «пісенно-драматичний текст», «пісенно-драматична ситуація», «пісенно-драматична інформема»,

«інформативний модус». Зміст термінів «категорія інформативності», «драматизм», «діалогізм» конкретизовано щодо об'єкта дослідження.

Другий розділ «Інформативність сучасного британського пісенно-драматичного дискурсу» приділено аналізу функціонування категорії інформативності у пісенно-драматичному дискурсі на основі текстово-дискурсивних категорій дискретності, зв'язності, завершеності, інтенціональності, інтертекстуальності. У цьому розділі дисертації досліджено ступінь інформативності вербального, невербального і надвербального компонентів сучасного британського пісенно-драматичного дискурсу досліджуваних поп-гуртів, розглянуто взаємодію основних функцій пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу.

Третій розділ «Комунікативні елементи тексту сучасного британського пісенно-драматичного дискурсу» присвячено мовній репрезентації комунікативних елементів пісенно-драматичного тексту (об'єктів і суб'єктів, умовно-реальних подій, процесів, станів та уявних фактів, сценічного простору і сценічного часу, суб'єктивної оцінки), а саме — емоційній творчій інтерпретації інформативним модусом пісенно-драматичних інформем у їх складі.

У загальних висновках роботи подано основні результати і намічено подальші перспективи цього наукового дослідження.

Результати наукового дослідження можна узагальнити у таких висновках.

У дисертації вперше виокремлено пісенно-драматичний дискурс за принципами драматизму як його видовищної презентації та поліфонічного вираження діалогізму. У межах функціонально-комунікативної парадигми пісенно-драматичний дискурс визначено як симбіоз вербальних засобів пісенно-драматичного тексту, невербальної комунікації (музика, пластика, відеосюжет) і надвербальної комунікації (сценічний образ виконавця), які проявляються у процесі створення умов актуалізації тексту драматичної пісні як вербально-інструментальної одиниці в пісенно-драматичній ситуації.

Пісенно-драматичний дискурс виокремлено за принципом підвищеної дискурсивності, обумовленої драматизмом, що полягає в емоційності переживань комунікантів, світовідчуття персонажів драматичних пісень, та поліфонічним діалогізмом як суперечливістю поглядів персонажів, співчуттям їм комунікантів. Пісенно-драматичний дискурс функціює завдяки взаємодії пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу. Умовами створення підвищеної дискурсивності в пісенно-драматичному дискурсі визначено драматизм, діалогізм, пісенно-драматичну інформему та інформативний модус.

У дослідженні розглянуто ознаки мовної, музичної і візуальної гри пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу, відображені в інтерпретативній діяльності комунікантів. Установлено, що функціонування пісенно-драматичного дискурсу забезпечується вербальними, невербальними і надвербальними компонентами, з'ясовано ступінь їх інформативності.

Успішність функціонування пісенно-драматичного дискурсу залежить від категорії інформативності, яку визначено формою організації комунікативного простору пісенно-драматичного дискурсу, принципом розподілу інформації в ньому, здатністю комунікантів до інтерпретації. Реалізація категорії інформативності в комунікативних елементах пісенно-драматичного тексту (об'єктах та суб'єктах пісенно-драматичної ситуації, умовно-реальних подіях, процесах, станах та уявних фактах, сценічному просторі і сценічному часі, суб'єктивній оцінці) можлива завдяки спільній діяльності текстово-дискурсивних категорій дискретності, зв'язності, завершеності, інтенціональності, інтертекстуальності. Категорія дискретності забезпечує інформативність композиційних елементів тексту драматичної пісні: куплету та приспіву. Категорія зв'язності конструє сюжет драматичної пісні, категорія завершеності дозволяє відносно закінчити сюжет для подальшого його тлумачення, категорія інтенціональності сприяє емоційному впливу інтенцій автора драматичної пісні за допомогою виконавця на слухача у процесі реалізації

категорії інформативності. Категорія інтертекстуальності здатна насичувати пісенно-драматичний дискурс несподіваною підтекстовою інформацією завдяки взаємодії прецедентного і пісенно-драматичного текстів.

Текстово-дискурсивна категорія інформативності в сучасному британському пісенно-драматичному дискурсі реалізується на основі взаємодії пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу. Пісенно-драматичну інформему розглянуто як виразну, актуалізовану одиницю інформативно-смыслового рівня пісенно-драматичного дискурсу, представлену різними частинами мови. Інформативний модус у дослідженні постає інтерпретативно-смысловою одиницею пісенно-драматичного дискурсу, контекстуальною мисленнєвою інтерпретантою пісенно-драматичних інформем під впливом екстралінгвальних чинників у пісенно-драматичній ситуації.

У результаті наукового дослідження класифіковано основні функції пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу в сучасному британському пісенно-драматичному дискурсі. Функція повідомлення пісенно-драматичної інформеми полягає в емоційному передаванні інформації, її експресивна функція забезпечується проявом у складі метонімії, уособлення, оксюморона, порівняння. Функцією інформативного модусу сприйняття інформації є інтерпретація пісенно-драматичних інформем під впливом екстралінгвальних факторів, емотивна функція діє на основі вербальних виражальних засобів спілкування комунікантів завдяки тлумаченню інформації. Сполучуваність основних функцій пісенно-драматичної інформеми та інформативного модусу обумовлює діалогізм і драматизм британського пісенно-драматичного дискурсу у на основі категорії інформативності.

Проаналізовано модусні смисли пісенно-драматичних інформем у комунікативних елементах пісенно-драматичного тексту (об'єктах та суб'єктах пісенно-драматичної ситуації, умовно-реальних подіях, процесах, станах та уявних фактах, сценічному просторі і сценічному часі, суб'єктивній оцінці). Під

час формування контекстуальних значень пісенно-драматичні інформеми всіх комунікативних елементів пісенно-драматичного дискурсу мають емоційну інтерпретацію слухачем драматичної пісні, значно відмінну від інтерпретації автором і виконавцем через суб'єктивне сприйняття підтекстової інформації.

Основними засобами позначення суб'єктів є займенники першої та другої особи однини, які диференціюють комунікантів пісенно-драматичного дискурсу. Об'єкти позначаються здебільшого іменниками, які належать до різних тематичних груп при описі персонажів драматичних пісень. Актуалізація інформації досягається особовими та неособовими формами дієслів, які описують умовно-реальні події, процеси й стани. Особливістю пісенно-драматичного тексту є те, що головним чином він містить уявні факти, які вводяться предикатом головного речення у складнопідрядному реченні або у приєднувальній конструкції із вказівкою на розумову діяльність, властивості пам'яті, емоції персонажів, сенсорність дій, процес говоріння. Факти уяви в пісенно-драматичному тексті зображено здебільшого як такі, що відбулися, відбувалися в минулому, або такі, що є результатом здійснювання в минулому.

Умовно-реальний сценічний простір, що описаний із використанням різних перспектив руху (лінійної, кругової, перехресної, панорамного зображення), передано за допомогою пісенно-драматичних інформем, переважно з іменниками. Умовно-реальний сценічний об'єктивним час описується шляхом уживання сюжетних і несюжетних дієслів. Циклічний сценічний час, що виражається дієсловами, іменниками та прикметниками, описуючи різноманітні явища природи та етапи життя персонажа, здатний формувати найнесподіваніші модусні смисли. Психологічний сценічний час наділений додатковими засобами вираження оцінки для передання підтекстової інформації. Ірреальний сценічний простір і час у пісенно-драматичному дискурсі більш залежні від внутрішнього світу персонажа. Астральний сценічний простір відображає безмежність світового простору, астральний час — нескінченність протікання дії. Чарівному

сценічному простору і часу властива навмисна неправдоподібність. Час і простір задзеркалля відображають паралельний світ існування персонажа в минулому, якщо межа розділяє час, і в теперішньому при розділі простору.

У сучасному британському пісенно-драматичному дискурсі всі види суб'єктивної оцінки формуються емоціями автора й виконавця та контекстуально інтерпретуються емоціями слухача. Велику роль у створенні емоційності відіграють пісенно-драматична інформема, виражена різними частинами мови, та інформативний модус, який осмислює підтекстову інформацію. Аксиологічні оцінки сприяють створенню епітетів у сполученні з метонімією, уособленням й оксюморонам, входять до складу порівняння. Кількісна оцінка у складі гіпербол і літот, передбачає суб'єктивне сприйняття кількісних показників об'єкту. Приватні емоційні, естетичні, етичні, сенсорні оцінки (слухові, зорові, тактильні, смакові, одоративні) відображають відчуття та емоції персонажа. Різноманітність мовних засобів експлікації суб'єктивної оцінки є пріоритетом сучасного британського пісенно-драматичного дискурсу.

Перспективи подальшого дослідження категорії інформативності вбачаємо в її детальному, всебічному аналізі в інших типах інституційного та неінституційного дискурсів, у виявленні функцій категорії інформативності в сучасних жанрах англomовного пісенно-драматичного дискурсу.

Результати дослідження можуть знайти застосування у лекційних курсах та семінарах із стилістики англійської мови (розділ «Стилiстика тексту»), лексикології (розділ «Лексична семантика»), теоретичної граматики (розділ «Прагматичний синтаксис: комунікативні інтенції»), лінгвокраїнознавства (розділ «Культура Великої Британії»). Можливо використання матеріалів дисертації в спецкурсах з інтерпретації тексту, теорії дискурсу, дискурс-аналізу; при складанні підручників, навчально-методичних посібників; також при написанні курсових, дипломних, магістерських і дисертаційних робіт.

Ключові слова: діалогізм, драматизм, драматична пісня, інформативний модус, категорія інформативності, підвищена дискурсивність, пісенно-драматична інформема, пісенно-драматичний дискурс, пісенно-драматичний текст, оцінка, простір і час, подія, факт уяви, функціонально-комунікативна стилістика тексту.